

Giải pháp phát triển Giáo dục Quốc phòng ở các trường đại học tại Việt Nam theo hướng tích hợp

Nguyễn Mạnh Quang*

*ThS. Khoa Quân sự, Võ thuật, Thể dục Thể thao, Học viện An ninh Nhân dân

Received: 8/02/2024; Accepted: 16/02/2024; Published: 20/02/2024

Abstract: The national defense education in universities plays an irreplaceable role in the process of talents cultivation. In the new situation, civil – military integration should be strengthened. More elements, such as national defense education, military use, military culture, should be completely integrated into the whole process of university education. Meanwhile, the optimization of military theory teaching and professional teaching staff is necessary to improve the effectiveness of national defense education in universities.

Keywords: Universities; national defense education; development strategies.

1. Đặt vấn đề

Giáo dục Quốc phòng (GDQP) trong các trường đại học là một bộ phận cơ bản của nội dung giáo dục (GD) đại học (GDDH), là một hình thức GD chính trị, tư tưởng đặc biệt, nhằm nâng cao nhận thức chính trị, tư tưởng của sinh viên, học viên (gọi chung là sinh viên (SV)), khơi dậy lòng yêu nước, tăng cường nhận thức về an ninh quốc gia, nâng cao quốc phòng. Đồng thời, thông qua đào tạo GDQP cũng hình thành ở SV những phẩm chất thể chất và tâm lý, rèn luyện phong cách làm việc chăm chỉ, ý thức kỷ luật tổ chức và tinh thần làm việc nhóm, nâng cao chất lượng tổng thể; Bồi dưỡng nhân sự dự bị cho Quân đội Nhân dân Việt Nam và đặt nền móng vững chắc cho công tác tuyên truyền bảo vệ đất nước. Hiện nay, tình hình quốc tế phức tạp và luôn thay đổi, việc theo đuổi quan điểm sống và giá trị của một số SV đã đi chệch hướng, dẫn đến thiếu niềm tin, sa sút đạo đức, đề cao bản thân, giảm trách nhiệm xã hội, đặt nặng ý niệm danh dự và cái tôi cá nhân, giảm nhận thức bảo vệ tổ quốc và ý thức cống hiến. Trước tình hình mới, GDQP ở các trường đại học với tư cách là một hình thức GD chính trị, tư tưởng đặc biệt, có ý nghĩa thực tiễn quan trọng trong việc hình thành tinh thần dân tộc, nâng cao nhận thức quốc phòng.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu tiếp cận vấn đề từ góc độ lý thuyết dưới dạng nghiên cứu tổng hợp và phân tích lý luận, thông qua đó hình thành các lý luận liên quan đến vấn đề nghiên cứu. Nguồn tài liệu nghiên cứu được tổng hợp từ các báo cáo đã công bố, trong đó có mở rộng đối với các nghiên cứu nước ngoài từ các trang Science, Pub,... với các từ khóa “Universities”,

“national defense education”, “development strategies”, “student”,...

2.2. Lồng ghép các yếu tố GDQP vào toàn bộ quá trình GDDH

GDQP cho SV đại học chủ yếu được bố trí khi tân SV mới vào trường, chủ yếu là rèn luyện kỹ năng quân sự. Loại hình GDQP này tập trung vào đào tạo các kỹ năng như đội hình đội ngũ, điều lệnh, kỹ thuật di chuyển, sử dụng vũ khí cơ bản, tác phong quân sự,... quá trình đào tạo chủ yếu dựa vào các yếu tố ràng buộc bên ngoài để trau dồi một mức độ kỷ luật tổ chức nhất định trong một thời gian ngắn và hiệu quả đào tạo của nó thiếu tính ảnh hưởng lâu dài. Trong một khảo sát về hiệu quả của việc huấn luyện quân sự đối với SV đại học cho thấy, 97.6% SV năm nhất tin rằng huấn luyện quân sự có ích trong việc rèn luyện tính kỷ luật tổ chức; Đối với SV năm cuối, kết quả thay đổi = 76.2%. Điều này nhắc nhở chúng ta rằng GDQP cần chú trọng đến tác dụng lâu dài, lồng ghép các yếu tố GDQP vào toàn bộ quá trình GDDH, đồng thời nội hóa lực lượng ràng buộc bên ngoài trong quá trình huấn luyện quân sự vào nhận thức ý thức của SV.

Để có thể làm tốt, cần xem xét các yếu tố sau:

1) Xem xét điều chỉnh hợp lý thời gian huấn luyện quân sự để đạt được tính “liên kết, liên tục” và củng cố một cách tinh tế quan niệm an ninh, quốc phòng. Các nhà GD có thể cân nhắc việc rút ngắn thời gian học, rèn luyện cho tân SV trong khi không thay đổi tổng thời gian. Thông qua các kế hoạch học, rèn luyện tập trung, SV đại học có thể trau dồi tốt hơn phong cách tốt và có ý thức bảo vệ đất nước tốt hơn. Việc điều chỉnh thời gian học GDQP làm tăng khó khăn trong tổ chức, có thể tăng tính linh hoạt trong

phối hợp thông qua phối hợp quân - dân sự và các hình thức khác, đồng thời chú ý gắn kết hữu cơ giữa các nội dung giảng dạy GDQP trong các lĩnh vực học thuật khác nhau.

2) Thực hiện tốt việc xây dựng nội dung GDQP một cách khoa học. Triển khai chặt chẽ hoạt động GDQP các cấp và đào tạo đầy đủ các môn học bắt buộc quy định trong giáo trình từ đầu đến cuối, đồng thời làm cho nội dung giảng dạy hấp dẫn, thú vị hơn trên cơ sở hiệu quả, kết hợp với điều kiện giảng dạy thực tế và sở thích, đam mê của SV. Có thể tiến hành kết hợp rèn luyện kỹ năng vận động với dạy và hát các bài hát cách mạng, thông qua nhiều hình thức hoạt động dạy và hát, không khí sân tập được kích hoạt, sự mệt mỏi khi tập luyện được giải tỏa. Nội dung huấn luyện kỹ năng vận động quân sự cần được thiết lập phù hợp với thực tiễn, đồng thời tăng cường rèn luyện thể chất và kỷ luật đội ngũ, cần bổ sung phù hợp các nội dung mới như phản ứng với báo động khẩn cấp, nhận dạng hiện trường và sử dụng bản đồ, cứu hộ chiến trường, khả năng sống sót và các nội dung khác để nâng cao sức hấp dẫn của kỹ năng. Cũng có thể tăng cường các hình thức đào tạo theo sở thích đặc biệt, hoặc linh hoạt tổ chức các hoạt động tập thể mở rộng theo phong cách quân đội.

Chúng ta phải để SV hiểu rằng xây dựng kinh tế đất nước cần có sự chăm chỉ của thế hệ trẻ, xây dựng, củng cố nền quốc phòng và quân đội vững mạnh cũng đòi hỏi sự nỗ lực không ngừng nghỉ của những thế hệ SV đầy đủ nhiệt huyết và nhận thức quân sự đầy đủ.

2.3. Ứng dụng thực tiễn, lồng ghép các yếu tố ứng dụng quân sự vào hoạt động GD

Việc lồng ghép yếu tố ứng dụng quân sự vào GD khoa học, chuyên ngành ở các trường đại học đã được phản ánh trong sách, tài liệu nhưng tỷ lệ ứng dụng kiến thức GDQP còn tương đối thấp. Trong một thống kê sơ bộ cho thấy, tài liệu giảng dạy và tham khảo cơ bản các môn chuyên ngành bất kỳ, tỷ lệ ứng dụng kiến thức GDQP đều <5% (tỷ lệ trong các môn chuyên ngành khoa học tự nhiên đều <1%), tuy nhiên thực tế liên quan đến khoa học lại là hầu hết các công nghệ tiên tiến đều được chú trọng sử dụng cho mục đích quân sự. Đối với khía cạnh quốc phòng toàn dân, cần phải luôn tập trung củng cố khái niệm quốc phòng của các thế hệ học sinh, tăng tỷ lệ các yếu tố ứng dụng quân sự một cách thích hợp, nuôi dưỡng sở thích sử dụng kiến thức khoa học và văn hóa để giải quyết các vấn đề liên quan đến quân sự, đồng thời tạo không khí học tập, tìm hiểu kiến thức quốc phòng và

nghiên cứu các vấn đề quân sự phù hợp.

Việc tích hợp các yếu tố ứng dụng GDQP vào các kế hoạch GD đòi hỏi phải có thiết kế cấp cao, thiết lập nội dung giảng dạy một cách khoa học và sửa đổi các tài liệu giảng dạy có liên quan dựa trên đặc điểm của đào tạo và GD đại học.

2.4. Mở rộng truyền truyền, lồng ghép các yếu tố GDQP vào văn hóa trường đại học

Văn hóa hoạt động tích cực, đa dạng trong trường đại học tiên tiến là bước đột phá quan trọng để phát triển sức mạnh mềm của văn hóa đại học tổng thể. Một môi trường đại học lành mạnh là điều kiện cần có để tăng cường hiệu quả bồi dưỡng tình cảm, làm đẹp tâm hồn, khơi dậy nguồn cảm hứng, khai sáng trí tuệ, truyền cảm hứng cho con người tiên bộ. Ngày nay, sự phát triển của văn hóa xã hội đang có xu hướng đa dạng hóa, trong quá trình hội nhập với văn hóa nước ngoài, đặc biệt trước tình hình văn hóa dân tộc bị phai mờ trước văn hóa du nhập, việc theo đuổi các giá trị văn hóa và lợi ích tổng thể của ddaat nước của một số SV đã đi dần phai nhạt, chệch hướng.

Phương hướng cải thiện được xác định gồm:

1) Tăng cường nỗ lực tuyên truyền các quan điểm GDQP toàn dân; 2) Xây dựng các tổ chức quần chúng liên quan đến GDQP trong các tập thể SV; 3) Thành lập và bồi dưỡng các lực lượng dự bị quốc phòng cho SV và không ngừng mở rộng ảnh hưởng của văn hóa quân đội, quan điểm và kiến thức GDQP.

2.5. Mở rộng phạm vi, nêu bật tính chất thời đại trong giảng dạy các môn lý luận GDQP

Trong thời đại bùng nổ công nghệ và thông tin, nội hàm về an ninh quốc gia dần được mở rộng ra bên ngoài, quan niệm truyền thống về an ninh quốc gia bị ảnh hưởng rất nhiều và đã mất đi nhiều ưu thế theo phong cách truyền thống, việc giữ vững an ninh quốc gia và tăng cường xây dựng quốc phòng không còn chỉ giới hạn ở chức năng của quân đội mà phải trở thành nhiệm vụ quan trọng nhất, là trách nhiệm chung của mọi công dân, đặc biệt là các thế hệ SV đại học đương thời, trí thức và chủ nhân tương lai của xã hội, đất nước. Vì vậy, nội dung GDQP cho SV không thể chỉ giới hạn ở phạm trù GDQP truyền thống mà phải lồng ghép chặt chẽ với đặc điểm của thời đại và từng bước mở rộng.

Phương hướng lồng ghép và mở rộng được xác định cơ bản gồm: 1) Nhấn mạnh việc giảng dạy các lý thuyết mới phù hợp. SV đương đại có tư duy tích cực, tầm nhìn rộng, khả năng tiếp thu mạnh mẽ, tính tò mò mạnh mẽ và khả năng quan sát nhạy bén đối với những điều mới và kiến thức mới đang thay đổi

từng ngày. Trước những đặc điểm mới của thế hệ SV hiện đại, các khóa học lý thuyết quân sự cần bám sát các yêu cầu mới của thời đại bùng nổ khoa học công nghệ và thông tin, thực hiện giảng dạy có mục tiêu và sử dụng thông tin mới để thúc đẩy nhận thức, tư duy mới. Trên cơ sở xây dựng các quan điểm lý luận cơ bản, các nhà GD cần bám sát các tiến trình đổi mới và phát triển quân sự mới trên thế giới, phấn đấu kịp thời đưa vào giảng dạy những thông tin quân sự mới nhất, các điểm nóng, diễn biến tình hình quân sự thế giới. Cũng cần xem xét lựa chọn các lý thuyết tiên tiến nhất liên quan đến quân sự mà SV quan tâm nhất, sử dụng các điểm nóng quân sự để kích thích hứng thú học tập của SV, sử dụng thông tin mới nhất để bù đắp cho những điểm mù thông tin của SV và luôn hướng tới tổ chức các lớp học lý thuyết quân sự tích cực và đa dạng trong tương tác giữa các đơn vị lớp học; 2) Mở rộng kiến thức GDQP dựa trên các kiến thức chuyên ngành của SV. Quốc phòng trong thời đại thông tin đã phát triển thành các chiến thuật quân sự phức tạp và đa chiều, bao gồm phòng thủ lãnh thổ, lãnh hải và vùng trời truyền thống, cũng như phòng thủ thông tin, phòng thủ điện tử, phòng thủ không gian, phòng thủ kinh tế, phòng thủ tài chính, phòng thủ công nghệ, phòng thủ văn hóa, bảo vệ môi trường,... Những chuyên ngành mà SV đang học hiện nay rất có thể sẽ là chiến trường không khói thuốc tiếp theo trong việc bảo vệ quyền lợi của đất nước. Mở rộng giáo dục lý thuyết GDQP sang các lĩnh vực chuyên môn của SV có thể giúp SV nhận ra tầm quan trọng của việc học kiến thức chuyên môn từ mức độ sâu hơn, đồng thời quan sát và hiểu các vấn đề quốc phòng, an ninh quốc gia từ góc độ rộng hơn; 3) Tổ chức giảng dạy bằng nhiều hình thức khác nhau. Các môn học lý luận thuộc phạm vi GDQP cần tập trung vào sự kết hợp hữu cơ giữa lý thuyết, kiến thức và sở thích, giới thiệu thêm các tình huống quân sự (ví dụ: Chiến thuật quân sự), lựa chọn tình tiết liên quan đến quân sự sinh động, hấp dẫn để giải thích, lồng ghép kiến thức quốc phòng vào các ví dụ chuyên môn cụ thể. Các nhà GD cũng có thể hướng dẫn SV luôn chú ý đến các vấn đề nóng hổi của quân đội và công nghệ quân sự tiên tiến bằng cách xem các chương trình truyền hình bình luận về quân sự và mời các chuyên gia quân sự đến giảng bài.

2.6. Lồng ghép lực lượng quân đội chuyên nghiệp vào đội ngũ giảng viên

Để thúc đẩy hơn nữa sự phát triển của GDQP trong các trường đại học, chúng ta cần một đội ngũ giảng viên có niềm tin chính trị vững vàng, phong

cách giảng dạy chặt chẽ, nền tảng lý luận sâu sắc và trình độ chuyên môn giỏi. Đánh giá từ tình hình thực tế, do đặc thù của GDQP còn có sự chênh lệch lớn giữa số lượng và quy mô, trình độ chuyên môn, cơ cấu tuổi, cơ cấu chức danh nghề nghiệp, trình độ học vấn và yêu cầu của GDQP cũng khác với giáo viên các môn khác và cần được chú trọng quan tâm.

Để có thể thực hiện, cần xác định: 1) Chú trọng vào việc trau dồi kiến thức quân sự trong GDQP. Do tình trạng tương đối thiếu hiểu biết về quân sự của các giáo viên dạy quân sự hiện tại, một số giáo viên chuyên nghiệp phi quân sự có tiềm năng phát triển có thể được cử đi theo kế hoạch để trải nghiệm cuộc sống trong quân đội và nâng cao trình độ hiểu biết về quân sự; 2) Đề xuất cử các giảng viên thuộc lực lượng quân đội chuyên nghiệp; 3) Tạo môi trường phát triển cho đội ngũ giáo viên GDQP trong các cơ sở GD đào tạo.

3. Kết luận

GDQP ở các trường đại học có vai trò không thể thay thế trong quá trình bồi dưỡng thế hệ chủ nhân của xã hội đất nước tương lai. Trong tình hình mới, sự hội nhập xã hội thế giới đã thúc đẩy các yêu cầu quân sự phát triển. Nhiều yếu tố hơn như giáo dục quốc phòng, sử dụng quân sự, văn hóa quân sự cần được lồng ghép hoàn toàn vào toàn bộ quá trình GD đại học. Trong khi đó, việc tối ưu hóa công tác giảng dạy GDQP và đội ngũ giảng viên chuyên nghiệp là cần thiết để nâng cao hiệu quả GDQP trong các trường đại học.

Tài liệu tham khảo

1. Hà Văn Công (2006), *Một số giải pháp nâng cao chất lượng giảng dạy GDQP trong các trường đại học, cao đẳng, Đề tài nghiên cứu cấp Bộ B 2004 - 80 - 09*, Hà Nội.
2. Đại học Quốc gia Hà Nội (1996), *Nâng cao chất lượng đào tạo giáo viên phục vụ sự nghiệp công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước*, Hà Nội.
3. Nguyễn Văn Huân (2003), *Những giải pháp phát triển đội ngũ giáo viên GDQP, Đề tài nghiên cứu cấp Bộ mã số B.2001-52-17*, Hà Nội.
4. LawNet (truy cập ngày 2 tháng 2 năm 2024). What are the characteristics of the national defense and security education in Vietnam? <https://lawnet.vn/ngan-hang-phap-luat/en/tu-van-phap-luat/giao-duc/what-are-the-characteristics-of-the-national-defense-and-security-education-in-vietnam-390533>.
5. Xu Yongli (2011). On the educational function and long-term impact of military training on college students. Chinese Higher Education, (3): 37.